

Αποκέντρωση και ελευθερία

ΑΝΤ. ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ

Μια από τις πιο θεμελιώδεις συνεισφορές του Hayek στην κοινωνική θεωρία ήταν ότι διέγνωση ορθά και με διορατικότητα τον εγγενή δεσμό που υφίσταται μεταξύ του ολοκληρωτισμού στην πολιτική και ιδεολογική σφαίρα και του κρατικού συγκεντρωτισμού στη δημόσια διοίκηση. Πρόκειται για έναν δεσμό που οδηγεί, όπως προφητικά επεσήμανε στο σχετικό έργο του, στον «δρόμο προς την δουλεία».

* Επανάδρυση του κράτους

Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η διαπίστωση και η ιδέα λαμβάνεται τώρα πολύ πιο σοβαρά υπόψη από τον καιρό που πρώτη φορά διατυπώθηκε πριν από 60 χρόνια. Πράγματι, μετά την παταγώδη κατάρρευση του συστήματος του υπαρκτού σοσιαλισμού στα τέλη της δεκαετίας του '80 και την επέκταση αυτού που χαρακτηρίστηκε ως το «τρίτο κύμα του εκδημοκρατισμού» στον κόσμο με την αντικατάσταση των ολοκληρωτικών μορφών διακυβέρνησης από πιο δημοκρατικά και αντιπροσωπευτικά συστήματα και διαδικασίες, η πρυτανεύουσα αντίληψη για την οργάνωση του κράτους τίθεται σε διαφορετική βάση.

Ετσι, ολοένα και λιγότερο γίνεται πλέον λόγος για έναν εκτεταμένο ρόλο του κράτους που αφαιρεί ζωτικό χώρο από τη σφαίρα της ελευθερίας δράσης στην οικονομική και κοινωνική ζωή. Ενώ αποζητούνται τρόποι και μέθοδοι για τη μείωση του μεριδίου του κράτους στο ακαθάριστο προϊόν σε ποσοστά πολύ κάτω του 40% και του 50%. Ειδικότερα, η νέα πολιτικο-διοικητική «ορθοδοξία» υπαγορεύει ότι το κράτος περιορίζει δραστικά τον ρόλο του και την άμεση παρέμβασή του στους επιχειρηματικούς τομείς της οικονομικής ζωής και εστιάζει αντιθέτως το ενδιαφέρον και την προσοχή του στο ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο. Αυτό είναι και το βαθύτερο νόημα της ιδέας για την «επανάδρυση» του κράτους σήμερα: τη μετάβαση, δηλαδή, από τη φορμαλιστική και ιεραρχική γραφειοκρατία σε μια διοίκηση που βασίζεται στη γνώση και στην αποσυγκέντρωση της εξουσίας, που αποζητά τα αποτελέσματα και προνοεί για την αντιμετώπιση προβλημάτων, προτού αυτά ανακύψουν και οξυνθούν με τρόπο επικίνδυνο.

* Αποσυγκέντρωση και εξουσία

Αυτό το είδος προληπτικής δράσης του κράτους και της διοίκησης υπό συνθήκες πολυπλοκότητας είναι φυσικά κάτι που δεν μπορεί να υπαχθεί σε έντονα καθετοποιημένα, γραφειοκρατικά και συγκεντρωτικά συστήματα και διαδικασίες. Δεδομένου ότι σε τελική ανάλυση «όλη η γνώση είναι τοπική», όπως υποστήριζε ο Hayek, γιατί αναφέρεται σε ειδικές συνθήκες και καταστάσεις, κάθε απομάκρυνση από τις εστίες, όπου είναι πιο άμεση η πληροφόρηση και η ευθύνη, γίνεται πρόξενος όχι μόνο της απόστασης του αποφασίζοντος από τα πραγματικά προβλήματα και της μείωσης της εξοικείωσής του με αυτά, αλλά και της υπερβολικής συγκέντρωσης της εξουσίας. Γεγονός που μακροπρόθεσμα εκτρέφει τον αυταρχισμό και τη στέρηση της ελευθερίας.

Ετσι, ο συγκεντρωτικός σχεδιασμός σε συνθήκες αυξημένης πολυπλοκότητας, όπου απαιτείται προληπτική δράση και αποκέντρωση της εξουσίας, μοιάζει με καρικατούρα από τη σκοπιά της αποτελεσματικότητας, ενώ στρώνει και το έδαφος προς την οδό της υποτέλειας.

Κανείς κεντρικός σχεδιαστής δεν μπορεί να συγκεντρώσει όλη τη διαθέσιμη γνώση, ούτε το κεφάλαιο της πειθούς και της εμπιστοσύνης, που απαιτείται, για την αντιμετώπιση των σύνθετων προβλημάτων που αναφύονται στη σημερινή κοινωνική ζωή. Για τους λόγους

αυτούς είναι όχι μόνο προτιμότερη, αλλά και αναγκαία η αποσυγκέντρωση της εξουσίας, της ευθύνης και της αρμοδιότητας για την αντιμετώπιση των ποικίλων ζητημάτων σε αποκεντρωμένα όργανα και θεσμούς, περιλαμβανομένης της ελεύθερης λειτουργίας της αγοράς, της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ανάλογα ισχύουν και στο ενδοοργανωσιακό επίπεδο μιας δημόσιας ή μη υπηρεσίας και οργανισμού. Εκείνος που διαθέτει την αναγκαία γνώση και πληροφορία για ένα ζήτημα αιχμής που αφορά τον πολίτη (ή τον πελάτη σε μια μη κρατική οργάνωση) θα πρέπει να έχει και την ανάλογη εξουσία και αρμοδιότητα για να το επιλύσει. Και όχι ο απομακρυσμένος από την άμεση γνώση των ζητημάτων πρόεδρος ή υπουργός που στέκει στην κορυφή της οργανωσιακής πυραμίδας και στα κεντρικά γραφεία σε μεγάλη απόσταση από την τοπική ή ειδική γνώση.

*** Η λογική της αποκέντρωσης**

Η επιχειρησιακή καινοτομία και η επανάσταση στην τεχνολογία οφείλεται ακριβώς στη συνειδητοποίηση ότι όχι μόνο πρέπει να ενθαρρύνονται οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις να λειτουργούν με μεγαλύτερη ευελιξία και προσαρμοστικότητα, αλλά και οι μεγάλοι επιχειρηματικοί οργανισμοί ανασυγκροτούνται εσωτερικά, με βάση τη λογική της αποκέντρωσης στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, αποφεύγοντας τα κόστη της ιεραρχικής διαδρομής στη ροή της πληροφορίας. Ενθαρρύνουν, συνάμα, την πρωτοβουλία και τη δημιουργικότητα των συντελεστών της παραγωγής στη σύνθετη οργάνωση που λειτουργεί περισσότερο σαν ορχήστρα ή μουσικό σύνολο και πολύ λιγότερο σαν ποίμνιο (δηλαδή, ζώα υποταγμένα στον βοσκό-ηγέτη) ή θάλαμο ασθενών (όπου ο ηγέτης-ιατρός τούς θεραπεύει από την άγνοιά τους).

Καθώς, λοιπόν, μια οικονομία, μια διοίκηση ή μια κοινωνική δομή μεταβαίνει από το στάδιο της βιομηχανικής σε αυτό της μεταβιομηχανικής οργάνωσης, με ανάλογη διεύρυνση του κεφαλαίου της γνώσης, της πληροφορίας, της συνείδησης της ελευθερίας και των δικαιωμάτων, τόσο περισσότερο αυξάνονται σε αυτήν τα περιθώρια της διακριτικής ευχέρειας και της ελευθερίας της δράσης των συντελεστών που τη συνθέτουν. Πράγμα που οδηγεί σχεδόν αναπόδραστα στην αποσυγκέντρωση της εξουσίας και στην απομάκρυνση από τα αυταρχικά και ολοκληρωτικά στις απολήξεις τους συστήματα του κρατικού συγκεντρωτισμού και της ανελευθερίας.

Το γεγονός ότι ο Hayek επεσήμανε τα προβλήματα αυτά πριν από 60 χρόνια με την κυκλοφορία του πρωτοποριακού έργου του για τον «Δρόμο προς την Υποτέλεια», χωρίς να δοθεί η δέουσα προσοχή και σημασία, δείχνει τον κίνδυνο που διατρέχει μια ιδέα: όχι να χαθεί η ίδια, αλλά να φτωχύνει και να ταλαιπωρηθεί η πραγματικότητα που δεν την έκανε αποδεκτή στον καιρό της. Τούτο, εξάλλου, είναι και το βαθύτερο μυστικό της τέχνης της διακυβέρνησης: «η του καιρού διάγνωση», όπως έλεγε ο Δημόκριτος.

Ο κ. Αντώνης Μακροδημήτρης είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών

* Το Civilitas.GR και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την Ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)